SISÄMINISTERIÖ **Lausunto** **HE 241/2018 vp**
Rajavartio-osasto

Lainsäädäntöneuvos Anne Ihanus
Rikostarkastaja Jari Nyström 15.1.2019

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYSTÄ RAJAVARTIOLAITOKSESSA JA ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI (HE 241/2018 vp)

Esityksen tausta ja tavoitteet

Hallituksen esityksen tarkoituksena on uudistaa henkilötietojen käsittelyä Rajavartiolaitoksessa koskeva lainsäädäntö niin, että se vastaa EU:n uudistunutta tietosuojalainsäädäntöä. Esityksessä on otettu huomioon myös eduskunnan vastauksessa EV 216/2013 vp edellytetyllä tavalla hallintovaliokunnan mietinnöstä HaVM 26/2013 vp ilmenevät voimassa olevan lainsäädännön rakennetta ja sisältöä koskevat huomautukset. Tavoitteena on erityisesti selkeyttää ja yksinkertaistaa voimassa olevaa sääntelyä. Lisäksi lainsäädäntöön tehtäisiin eräitä kansallisista tarpeista johtuvia muutoksia.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa (jäljempänä *Rajavartiolaitoksen henkilötietolaki*), joka korvaisi voimassa olevan samannimisen lain. Meripelastuslain (1145/2001) henkilötietojen käsittelyä koskeviin säännöksiin tehtäisiin myös tarvittavat tarkistukset. Esityksessä ehdotetaan lisäksi muutettavaksi neljäätoista muuta lakia. Muutokset olisivat pääosin lakiteknisiä.

Esityksen suhde tietosuojan yleislainsäädäntöön

Rajavartiolaitoksen henkilötietolaki täydentäisi Euroopan unionin yleistä tietosuoja-asetusta (EU) 2016/679 sekä 1.1.2019 voimaan tullutta tietosuojalakia (1050/2018) ja lakia henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä (1054/2018, *rikosasioiden tietosuojalaki*). Tietosuoja-asetus, tietosuojalaki ja rikosasioiden tietosuojalaki sisältävät yksityiskohtaiset säännökset muun muassa henkilötietojen käsittelyn yleisistä periaatteista, rekisterinpitäjän velvollisuuksista ja rekisteröidyn oikeuksista, tietoturvallisuudesta ja henkilötietojen käsittelyn valvonnasta sekä lainvastaisen henkilötietojen käsittelyn seuraamuksista.

Henkilötietojen käsittely Rajavartiolaitoksen lakisääteisissä tehtävissä jakautuu osittain tietosuoja-asetuksen ja tietosuojalain soveltamisalaan sekä osittain tietosuojadirektiivin (EU) 2016/680 ja sen täytäntöönpanevan rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalaan. Lisäksi osa Rajavartiolaitoksen tehtävistä ei kuulu lainkaan Euroopan unionin oikeuden soveltamisalaan.

Tietosuoja-asetus ja tietosuojalaki

Tietosuoja-asetusta ja sitä täydentävää tietosuojalakia sovelletaan Rajavartiolaitoksessa esimerkiksi rajavalvontaan, useisiin Rajavartiolaitokselle säädettyihin valvontatehtäviin, tullitehtäviin ja pelastustehtäviin liittyvään henkilötietojen käsittelyyn.

Rajavartiolaitos käsittelee henkilötietoja näissä tehtävissä lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi. Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 2 kohta mahdollistaa yksityiskohtaisempien säännösten antamisen asetuksen säännösten mukauttamiseksi silloin, kun henkilötietojen käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi (6 artiklan 1 kohdan c alakohta) tai yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi (6 artiklan 1 kohdan e alakohta).

Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohta edellyttää, että henkilötietojen käsittelyn perustasta säädetään näissä tilanteissa unionin oikeudessa tai rekisterinpitäjään sovellettavassa jäsenvaltion lainsäädännössä. Tällainen lainsäädäntö voi sisältää säännöksiä muun muassa käsiteltävien tietojen tyypistä, rekisteröidyistä, tahoista joille ja tarkoituksista joihin henkilötietoja voidaan luovuttaa, käyttötarkoitussidonnaisuudesta, säilytysajoista sekä käsittelytoimista ja -menettelyistä. Tietosuoja-asetuksen 9 artiklan nojalla voidaan antaa tarkempia säännöksiä myös erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen käsittelystä.

Tietosuoja-asetuksen ja tietosuojalain soveltamisalaan kuuluisivat 1. lakiehdotuksen 5 §:ssä ja pääosin 13 §:ssä säädetyt käsittelytarkoitukset.

Tietosuojadirektiivi ja rikosasioiden tietosuojalaki

Tietosuojadirektiivin soveltamisalaan Rajavartiolaitoksessa kuuluvat rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen sekä näihin liittyvät toimenpiteet yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi. Tietosuojadirektiivin 8 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltion lainsäädännössä, jossa säännellään direktiivin soveltamisalaan kuuluvaa henkilötietojen käsittelyä, on täsmennettävä ainakin käsittelyn tavoitteet, käsiteltävät henkilötiedot ja käsittelyn tarkoitukset.

Tietosuojadirektiivi on pantu kansallisesti täytäntöön rikosasioiden tietosuojalailla. Lakia on tarkoitus täydentää eri hallinnonalojen erityislainsäädännöllä, jossa tarvittavilta osin säädettäisiin tarkemmin esimerkiksi rekisteröitävistä henkilötiedoista, niiden käyttötarkoituksista, henkilötietojen luovuttamisesta ja tietojen säilytysajoista (HE 31/2018 vp). Rajavartiolaitoksen henkilötietolaki olisi yksi rikosasioiden tietosuojalakia täydentävä erityislaki. Tietosuojadirektiivin soveltamisalaan kuuluisivat lakiehdotuksen 6, 8 ja 10 §:ssä säädetyt käsittelytarkoitukset.

Kansallisen turvallisuuden ylläpitämiseen ja meripelastukseen liittyvä henkilötietojen käsittely

Kansallisen turvallisuuden ylläpitämiseen liittyvät tehtävät ja meripelastustoimi eivät kuulu EU:n oikeuden soveltamisalaan, eivätkä siten myöskään tietosuoja-asetuksen tai tietosuojadirektiivin soveltamisalaan. Näissä tehtävissä käsiteltävien henkilötietojen osalta kyse on kansallisesta ratkaisusta.

Rikosasioiden tietosuojalakia sovelletaan sen 1 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan Rajavartiolaitoksen suorittamaan henkilötietojen käsittelyyn, kun tietoja käsitellään sellaisessa rajavartiolain (578/2005) 3 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetussa tehtävässä, joka liittyy kansallisen turvallisuuden suojaamiseen. Käsittelyyn ei kuitenkaan sovelleta rikosasioiden tietosuojalain 10 §:n 2 momenttia, 54 §:ää ja 7 lukua. Kansallisen turvallisuuden käsitteen alle voidaan Rajavartiolaitoksessa katsoa kuuluvan etenkin aluevalvonta ja sotilaallinen maanpuolustus, mutta myös Rajavartiolaitoksen muussa toiminnassa voidaan käsitellä kansallisen turvallisuuden ylläpitämiseen liittyviä henkilötietoja (1. lakiehdotuksen 11 §:ssä ja osittain 13 §:ssä säädetyt käsittelytarkoitukset).

Esityksessä ehdotetaan, että meripelastustoimeen liittyvään henkilötietojen käsittelyyn sovellettaisiin tietosuoja-asetusta ja tietosuojalakia. Tämä on tarkoituksenmukaista, jotta tietosuojasäännökset olisivat mahdollisimman yhteneväisiä muun pelastustoiminnan sääntelyn kanssa. Tietosuojalain 2 §:n 1 momentin nojalla tietosuoja-asetusta sovelletaan sen 56 artiklaa ja VII lukua lukuun ottamatta myös toimintaan, joka ei kuulu EU:n toimivaltaan, jollei muualla laissa toisin säädetä. Meripelastustoimen osalta on kuitenkin tarpeen erikseen lainsäädännössä korostaa sitä, että tietosuoja-asetuksen ja tietosuojalain soveltaminen on harkittu valinta.

Henkilötietojen käsittelyyn meripelastustoimessa sovellettaisiin lisäksi täydentävästi Rajavartiolaitoksen henkilötietolakia. Tältä osin kyseeseen tulisivat esimerkiksi rekisteröidyn oikeuksia koskevat säännökset, kuten oikeus omien tietojen tarkastamiseen ja henkilötietojen käsittelyn rajoittamiseen sekä Rajavartiolaitoksen tiedonsaantioikeussäännökset siltä osin kuin niistä ei säädetä meripelastuslaissa.

Rajavartiolaitoksen henkilötietolain keskeinen sisältö

Käsittelytarkoituksiin ja tietoluokkiin perustuva sääntely

Lain rakenne ja sisältö ehdotetaan uudistettavaksi kokonaisuudessaan. Voimassa oleva laki perustuu rekisterikohtaiseen sääntelyyn. Sääntely on hyvin yksityiskohtaista etenkin henkilörekistereihin talletettavien tietojen osalta. Sääntelytapa on joustamaton ja säännösten pitäminen ajan tasalla on haastavaa. Laki sisältää myös yleisen tietosuojalainsäädännön kanssa päällekkäistä sääntelyä. Nykyinen henkilörekistereitä koskeva sääntely korvattaisiin säännöksillä henkilötietojen käsittelytarkoituksista ja käsiteltävien henkilötietojen sisällöstä. Käsittelytarkoitukset kytkettäisiin Rajavartiolaitoksen lakisääteisiin tehtäviin.

Rajavartiolaitoksen tehtävistä säädetään rajavartiolain (578/2005) 3 §:ssä. Pykälän mukaan Rajavartiolaitoksen tehtävänä on rajaturvallisuuden ylläpitäminen. Rajavartiolaitos suorittaa myös erikseen säädettyjä valvontatehtäviä sekä toimenpiteitä rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi, selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Rajavartiolaitos suorittaa lisäksi poliisi- ja tullitehtäviä, etsintä-, pelastus- ja ensihoitotehtäviä sekä osallistuu sotilaalliseen maanpuolustukseen. Rajavartiolaitoksen tehtävistä meripelastustoimen alalla säädetään meripelastuslaissa.

Rajavartiolaitoksen henkilötietolain soveltamisalaan kuuluvia henkilötietojen käsittelytarkoituksia olisivat:
1) rajavalvonta sekä rajaturvallisuuden ja rajajärjestyksen ylläpitäminen (5 §),

2) rikosten selvittäminen sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen (6 ja 7 §),
3) rikosten ennalta estäminen ja paljastaminen (8 ja 9 §),
4) tietolähdetiedot (10 §),
5) sotilasoikeudenhoito (11 ja 12 §) sekä
6) Rajavartiolaitoksen muut lakisääteiset tehtävät (13 §).

Henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset eivät olennaisesti muuttuisi voimassa olevaan lakiin verrattuna. Sääntelyssä otettaisiin kuitenkin huomioon Rajavartiolaitokselle säädetyt uudet tehtävät etenkin merellisten ympäristöonnettomuuksien torjunnassa.

Mikäli Rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi tarpeellisesta henkilötietojen käsittelystä säädetään muualla laissa Rajavartiolaitoksen henkilötietolaista poikkeavasti, sovellettaisiin kyseisen muun lain säännöksiä. Tällaisia säännöksiä sisältyy esimerkiksi meripelastuslakiin ja henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annettavaan lakiin (HE 224/2018 vp). Rajavartiolaitoksen henkilötietolakia sovellettaisiin kuitenkin täydentävästi kaikkeen Rajavartiolaitoksen tehtävien suorittamiseksi tapahtuvaan henkilötietojen käsittelyyn siltä osin, kuin erityislainsäädäntöön ei sisälly Rajavartiolaitoksen henkilötietolaista poikkeavia säännöksiä.

Laissa säädettäisiin myös henkilöryhmistä, joiden tietoja Rajavartiolaitos saisi käsitellä eri käsittelytarkoituksissa, sekä käsiteltävien henkilötietojen sisällöstä. Voimassa olevasta laista poiketen eri tarkoituksiin käsiteltävistä henkilön perustiedoista ehdotetaan säädettäväksi yhdessä pykälässä (4 §). Perustietojen luettelo olisi muotoiltu voimassa olevaa lakia vastaavasti tyhjentäväksi luetteloksi.

Muiden henkilötietojen osalta esitetään luopumista yksityiskohtaisista tietosisältöluetteloista. Käsiteltävästä tietosisällöstä säädettäisiin edelleen tyhjentävästi, mutta nykyistä joustavammin. Laissa ei siten enää säädettäisi siitä, mitä yksittäisiä henkilötietoja kuhunkin henkilörekisteriin saa tallettaa, vaan tietoluokista, joihin kuuluvia henkilötietoja Rajavartiolaitos saisi käsitellä tehtäviensä suorittamiseksi. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelylle asetettaisiin yleisen tietosuojalainsäädännön vaatimusten mukaisesti tiukemmat edellytykset.

Voimassa olevan Rajavartiolaitoksen henkilötietolain mukaan rekisterinpitäjänä toimii joko Rajavartiolaitoksen esikunta tai Rajavartiolaitoksen hallintoyksikkö. Esityksessä ehdotetaan, että vastedes lain soveltamisalaan kuuluvien henkilötietojen rekisterinpitäjä olisi Rajavartiolaitoksen esikunta.

Tietojen merkityksellisyyden arviointi

Käsittelytarkoituksiin perustuvat säännökset koskisivat Rajavartiolaitoksen tehtävien suorittamiseksi tapahtuvaa henkilötietojen käsittelyä myös ennen tietojen pidempiaikaista tallettamista Rajavartiolaitoksen henkilörekistereihin. Tämä tietojen esikäsittelyvaihe huomioitaisiin tietojen merkityksellisyyden arviointia koskevilla säännöksillä (6 §:n 3 momentti ja 8 §:n 6 momentti). Säännösten tavoitteena on selventää nykytilaa niiden tilanteiden osalta, joissa Rajavartiolaitoksen on käsiteltävä henkilötietoja automaattisen tietojenkäsittelyn avulla sen arvioimiseksi, ovatko henkilötiedot tarpeellisia Rajavartiolaitoksen lakisääteisten tehtävien hoitamisen kannalta.

Ehdotettu sääntely on tarpeellinen erityisesti muuttuvasta sääntelytavasta johtuen. Voimassa olevassa laissa, joka perustuu yksittäisiin rekistereihin, ei ole ollut nimenomaista säännöstä tällaisten tietoaineistojen käsittelystä. Suuriakin määriä tietoja on kuitenkin voinut käsitellä esimerkiksi osana esitutkintaa. Rekisterisääntelystä luovuttaessa olisi varmistettava, että Rajavartiolaitoksella säilyy vastedeskin mahdollisuus käsitellä tietoaineistoja sen selvittämiseksi, onko aineistossa kyseisen tehtävän tai Rajavartiolaitoksen muiden lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi tarpeellista tietoa.

Arvioitavan tietoaineiston käsittelylle on varattava riittävän pitkä aika, koska aineisto voi olla hyvinkin laaja. Uusilla säännöksillä määriteltäisiin tietojen käsittelylle yhdenmukainen kuuden kuukauden enimmäisaika. Tämän voidaan katsoa parantavan rekisteröidyn yksityisyyden suojaa verrattuna nykytilaan, jossa yleislainsäädännön pohjalta tapahtuvan tietojen tarpeellisuuden arvioinnin kestosta ei säädetä.

Poliisin henkilötietolakiin (HE 242/2018 vp) ehdotetaan vastaavaa sääntelyä. Tältä osin on tarpeen todeta, että Rajavartiolaitoksen henkilötietolain ehdotettu 6 §:n 3 momentti ei pitäisi sisällään rajavartiolain (578/2005) 29 §:ssä tarkoitettuja teknisen valvonnan tallenteita. Mainitussa teknisessä valvonnassa on kyse rajavalvontaan liittyvästä henkilötietojen käsittelystä, josta säädettäisiin erikseen lain 5 §:ssä.

Merkityksellisyyden arviointia koskevat säännökset eivät antaisi Rajavartiolaitokselle toimivaltaa henkilötietojen hankkimiseen. Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksista säädetään erikseen.

Henkilötietojen käsittely rikosten ennalta estämiseksi ja paljastamiseksi

Voimassa olevan lain mukainen rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteri ehdotetaan korvattavaksi säännöksillä henkilötietojen käsittelystä rikosten ennalta estämiseksi ja paljastamiseksi (8 ja 9 §). Rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteriä koskeva säännös ei nykymuodossaan palvele kokonaisvaltaisesti Rajavartiolaitoksen ennalta estävää toimintaa, ennakointia ja systemaattisesti kerätyn ja käsitellyn tiedon hyödyntämistä. Rikosten ennalta estämiseksi ja paljastamiseksi voitaisiin käsitellä myös voimassa olevan lain 4 §:n mukaisesti perustetuissa hallintoyksikkökohtaisissa rekistereissä käsiteltäviä henkilötietoja. Henkilötietojen käsittelyn ohjaus ja valvonta sekä tietojen suojaaminen helpottuvat, kun kaikkia rikosten ennalta estämiseksi ja paljastamiseksi käsiteltäviä henkilötietoja käsitellään yhtenäisten valtakunnallisten prosessien mukaisesti.

Säännöksiin ehdotetaan alempaa käsittelykynnystä siltä osin kuin on kyse varsinaisesti rikolliseen toimintaan liittyvistä henkilöistä. Säännöksillä mahdollistettaisiin eri tavoin rikolliseen toimintaan kytkeytyvien henkilöiden tietojen käsittely esimerkiksi näiden välisten yhteyksien selvittämiseksi. Rekisterinpitäjän olisi kuitenkin erotettava rikosasioiden tietosuojalain vaatimusten mukaisesti tarvittaessa ja mahdollisuuksien mukaan selvästi toisistaan henkilötiedot, jotka koskevat käsiteltävän asian kannalta eri asemassa olevia rekisteröityjä.

Rajavartiolaitoksen on tietyissä tilanteissa välttämätöntä käsitellä myös muiden kuin rikostiedustelun ensisijaisten kohdehenkilöiden tietoja. Näiden henkilöiden tietojen käsittelylle asetettaisiin korkeampi kynnys. Rikoksen uhrien, asianomistajina esiintyvien henkilöiden, ilmoittajien ja todistajien tietojen käsittely voisi olla välttämätöntä esimerkiksi silloin, kun

pyritään estämään ennalta jo tapahtuneen rikoksen todistajaan tai asianomistajaan kohdistuva uusi rikos.

Ehdotetun sääntelyn muotoilu vastaisi poliisin henkilötietolakiin ehdotettavaa sääntelyä, ja siinä on kiinnitetty huomiota hallintovaliokunnan poliisin epäiltyjen tietojärjestelmää koskeviin huomautuksiin (HaVL 40/2014 vp ja HaVM 16/2014 vp). Tavoitteena on yhdenmukaistaa henkilötietojen käsittelyä rikosten ennalta estämiseksi ja paljastamiseksi.

Myös havaintotietoja koskeva sääntely siirrettäisiin rikosten ennalta estämistä ja paljastamista koskevien säännösten yhteyteen (8 §:n 5 momentti). Havaintotietojen osalta sääntelyyn ei ehdoteta sisällöllisiä muutoksia.

Tietojen käsittely muuhun kuin alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen

Esityksessä ehdotetaan täsmennyksiä ja laajennuksia säännöksiin, jotka koskevat henkilötietojen käsittelyä muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen (14 ja 15 §). Rajavartiolaitos voisi nykyisestä poiketen käsitellä tietoja esimerkiksi rikosten paljastamiseksi, etsintäkuulutetun tavoittamiseksi, Rajavartiolaitoksen toiminnan suuntaamiseksi ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä. Rajavartiolaitos voisi lisäksi käsitellä henkilötietoja myös muiden kuin vankeusuhkaisten rikosten estämiseksi.

Rajavartiolaitos voisi käsitellä henkilötietoja myös palveluskelpoisuuden määrittämistä sekä palveluksen suunnittelua ja järjestämistä varten, poikkeusolojen tehtäviin sijoittamista tai varautumista varten sekä sotilasarvossa ylentämistä tai palkitsemista varten. Sääntely liittyy Rajavartiolaitoksen sotilaallisen maanpuolustuksen tehtäviin sekä muuhun kansallisen turvallisuuden suojaamiseen liittyviin tehtäviin.

Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely rajattaisiin tilanteisiin, joissa käsittely olisi 14 §:n 1 ja 2 momentin mukaisten käsittelytarkoitusten kannalta välttämätöntä.

Tiedonsaantioikeudet, tietojen luovuttaminen ja tietojen poistaminen

Rajavartiolaitoksen henkilötietolaki sisältäisi nykyistä vastaavasti myös säännöksiä tiedonsaantioikeuksista ja tietojen luovuttamisesta sekä tietojen poistamisesta ja arkistoinnista. Esityksessä karsittaisiin mahdollisuuksien mukaan niin sanottua kaksinkertaista tiedonluovutussääntelyä. Lähtökohtana on, saman tiedon luovuttamisesta ei ole tarpeen säätää sekä tietoja luovuttavan että tietoja vastaanottavan tahon laeissa. Pääsääntönä olisi, että henkilötietojen luovuttamisesta teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona säädettäisiin ainoastaan luovuttavan tahon laissa.

Rajavartiolaitoksen henkilötietolain 3 luvussa säädettäisiin voimassa olevan lain tavoin Rajavartiolaitoksen yleisistä tiedonsaantioikeuksista viranomaisilta ja yksityisiltä tahoilta. Säännökset täydentävät muualla laissa olevia Rajavartiolaitoksen tiedonsaantisäännöksiä, ja ne koskevat myös muita tietoja kuin henkilötietoja. Lisäksi luvussa säädettäisiin tietojen saannista eräistä rekistereistä ja tietojärjestelmistä. Tiedot olisi oikeus saada myös teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona.

Rajavartiolaitoksen tiedonsaantioikeudet pysyisivät pääosin ennallaan. Uutena laissa säädettäisiin Rajavartiolaitoksen oikeudesta saada yhteisöiltä ja yhtymiltä matkustajaa ja

kulkuneuvon henkilökuntaa koskevia tietoja poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetussa laissa (687/2009) tarkoitetussa yhteistoiminnassa suoritettavaa tehtävää varten. Säännöksen nojalla Rajavartiolaitos saisi käsitellä esimerkiksi suorakäyttöisesti liikenteenharjoittajien tietojärjestelmissä, kuten varausjärjestelmissä olevia tietoja. Lisäksi Rajavartiolaitos saisi käsitellä PTR-yhteistoiminnassa tietoja, jotka liikenteenharjoittaja on jo toimittanut toiselle viranomaiselle.

Lakiin ehdotetaan myös uutta säännöstä, jonka mukaan Rajavartiolaitos voisi velvoittaa yksityistä yhteisöä tai henkilöä antamaan tietoja kohtuullisessa määräajassa, jos tiedot ovat tarpeen Rajavartiolaitoksen tutkittavan rikoksen ennalta estämiseksi tai selvittämiseksi. Rajavartiolaitos voisi myös asettaa velvoitteen noudattamisen tehosteeksi uhkasakon. Säännöksen tavoitteena olisi tehostaa tarpeellisten tietojen saamista yksittäistapauksissa sekä ehkäistä tietojen luovutukseen liittyvää mahdollista tahallista tai tarkoituksellista niskoittelua.

Lain 3 luku sisältäisi myös voimassa olevan lain mukaiset säännökset liikenteenharjoittajan velvollisuuksista toimittaa rajat ylittävässä liikenteessä rajatarkastusviranomaisille matkustaja- ja miehistötietoja. Lentoliikenteen sääntelyn osalta kyse on niin sanotun API-direktiivin (neuvoston direktiivi 2004/82/EY liikenteenharjoittajien velvollisuudesta toimittaa tietoja matkustajista) kansallisesta täytäntöönpanosta. Säännöksiin ei ehdoteta asiasisällöllisiä muutoksia. Säännöksiä kuitenkin selkeytettäisiin sen osalta, miten tietoja saadaan käsitellä rajatarkastusviranomaisten lakisääteisissä tehtävissä.

Lain 4 luvussa säädettäisiin teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona tapahtuvasta henkilötietojen luovuttamisesta muille viranomaisille, tietojen luovuttamisesta yleisen tietoverkon välityksellä. Luku sisältäisi lisäksi yleistä tietosuojalainsäädäntöä täydentäviä säännöksiä tietojen luovuttamisesta ulkomaille. Yksittäisten henkilötietojen luovuttamiseen Rajavartiolaitoksen henkilörekistereistä sovellettaisiin jatkossakin rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain (577/2005) 17 a §:ää.

Säilytysaikoja koskevissa 5 luvun säännöksissä on huomioitu tarve säilyttää asian tiedot riittävän ajan sekä rekisteröidyn että Rajavartiolaitoksen virkamiehen oikeusturvan takaamiseksi. Luvun säännökset eivät rajoittaisi muualla laissa olevien tietojen poistamista koskevien säännösten soveltamista. Säilytysaikoihin ei ehdoteta merkittäviä muutoksia. Säilytysaikoja olisi noudatettava, ellei jokin muu säännös edellytä tietojen poistamista jo aiemmin. Lakiehdotukseen sisältyy henkilötietojen poistoaikoja koskeva siirtymäsäännös. Henkilötietojen poistaminen olisi toteutettava ehdotetun lain mukaisena neljän vuoden kuluessa lain voimaantulosta.

Rekisteröidyn oikeudet

Rekisteröidyn oikeuksista säädetään tietosuojan yleislainsäädännössä. Rajavartiolaitoksen henkilötietolain 6 luku sisältäisi tarvittavat täydentävät säännökset rekisteröidyn tarkastusoikeuden toteuttamisesta ja rekisteröidyn oikeuksien rajoituksista.

Rikosasioiden tietosuojalaissa säädetään rekisteröidyn tarkastusoikeuden rajoittamisesta yksittäistapauksissa. Rajavartiolaitoksen henkilötietolaissa säädettäisiin tämän lisäksi Rajavartiolaitoksen henkilötietojen käsittelyä koskevista yleisistä poikkeuksista rikosasioiden tietosuojalain mukaiseen rekisteröidyn tarkastusoikeuteen. Rajoitukset liittyisivät toisaalta rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen ja toisaalta kansallisen

turvallisuuden varmistamiseen. Rajoitukset vastaisivat pääosin voimassa olevaa lakia, mutta ne muotoiltaisiin osittain uudelleen 2 lukuun esitettyjen muutosten huomioimiseksi. Rekisteröity voisi aina käyttää oikeuksiaan tietosuojavaltuutetun välityksellä.

Tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan kuuluvassa henkilötietojen käsittelyssä rekisteröidyn tarkastusoikeuden rajoittamiseen sovellettaisiin tietosuojalain sääntelyä. Rajavartiolaitoksen henkilötietolaissa rajoitettaisiin kuitenkin rekisteröidylle tietosuoja-asetuksen 18 artiklan nojalla kuuluvaa oikeutta rajoittaa henkilötietojensa käsittelyä. Rajoitus perustuisi tietosuoja-asetuksen 23 artiklassa jäsenvaltioille mahdollistettuun liikkumavaraan. Henkilötietojen käsittelyn rajoittaminen 18 artiklan nojalla esitetyn vaatimuksen perusteella voisi vaarantaa poliisin tehtävissä tarpeellisten henkilötietojen saatavuuden ja aiheuttaa merkittävän riskin Rajavartiolaitoksen lakisääteisten tehtävien suorittamiselle.

Meripelastuslaki

Meripelastustoimen osalta säilytettäisiin edelleen meripelastusrekisteriä koskeva rekisterikohtainen sääntely. Tämä on valmistelun aikana katsottu perustelluksi sen vuoksi, että meripelastusrekisteri on selkeä oma kokonaisuutensa, josta säädetään omassa erityislaissaan.

Meripelastustointa koskeviin tiedonsaantioikeuksiin tehtäisiin pääsääntöisesti vastaava kaksinkertaisen sääntelyn purku kuin mitä Rajavartiolaitoksen henkilötietolain osalta ehdotetaan. Laissa säädettäisiin siten vain niistä tiedonsaantioikeuksista, joista ei säädetä tiedot luovuttavaa tahoa koskevassa lainsäädännössä. Meripelastuslain ohella sovellettaisiin täydentävästi Rajavartiolaitoksen henkilötietolain 3 luvun mukaisia tiedonsaantisäännöksiä. Asiasisällöllisesti tiedonsaantioikeudet säilyisivät ennallaan.

Riippuvuus muista esityksistä

Muiden viranomaisten henkilötietolait

Esityksen 1. lakiehdotus on keskeisiltä osiltaan lain rakenteen ja sisällön osalta yhteydessä poliisin henkilötietolain kokonaisuudistukseen (HE 242/2018 vp). Eduskuntakäsittelyssä poliisin henkilötietolakiin tehtävät muutokset olisi siten otettava huomioon myös Rajavartiolaitoksen henkilötietolaissa siltä osin kuin kyse on samanlaisten henkilötietojen käsittelystä. Lakien yhdenmukaisuus on erittäin tärkeää käytännön soveltamisen ja viranomaisyhteistyön kannalta.

Esityksen 1. ja 2. lakiehdotusten viranomaisten välistä tiedonvaihtoa koskevat säännökset on sovitettu yhteen poliisin henkilötietolain, henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain uudistuksen (HE 259/2018 vp) ja henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa annettavan lain (HE 13/2018 vp) kanssa. Tältä osin eduskuntakäsittelyn aikana olisi tarvittaessa sovitettava yhteen lakien pykäläviittaukset ja säännösten terminologia.

Lentoliikenteen matkustajarekisteritietoja (PNR) koskeva laki

Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys laiksi lentoliikenteen matkustajarekisteritietojen käytöstä terrorismin ja vakavan rikollisuuden torjunnassa sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 55/2018 vp). Kyseisen esityksen 1. lakiehdotuksen 2 § sisältää viittauksen voi-

massa olevaan Rajavartiolaitoksen henkilötietolakiin (579/2005). Viittaus olisi korjattava koskemaan ehdotettua uutta Rajavartiolaitoksen henkilötietolakia.

Lisäksi esityksen 1. lakiehdotuksen 7 §:n 3 momentin 4 kohdassa viitataan voimassa olevan Rajavartiolaitoksen henkilötietolain mukaisiin henkilörekistereihin. Nämä viittaukset olisi esitysten yhteensovittamiseksi korvattava viittauksilla uuden Rajavartiolaitoksen henkilötietolain soveltuviin 2 luvun käsittelytarkoituksia koskeviin säännöksiin.

Laki liikenteen palveluista

Eduskunnan käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä laiksi liikenteen palveluista annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 157/2018 vp) ehdotetaan muutettavaksi voimassa olevan Rajavartiolaitoksen henkilötietolain 28 §:ää. Ehdotetut muutokset on otettu huomioon tässä esityksessä.

Schengenin tietojärjestelmän säädöspohja

Schengenin tietojärjestelmän säädöspohja on muuttunut hallituksen esityksen antamisen jälkeen. Muutoksen vaikutuksia analysoidaan parhaillaan sisäministeriössä. Säädöspohjan muutos aiheuttaa tarkistustarpeen 1. lakiehdotuksen 3 §:n 4 kohdan viittaussäännöksiin.